

**Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет**

**Підготовка докторів
філософії (PhD)
в умовах реформування
вищої освіти**

*Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
5-6 жовтня 2017 р.*

Запоріжжя, 2017

ПЗ2 Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Запоріжжя, 5-6 жовтня 2017 р.). Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2017. 216 с.

Збірник містить тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти», організованої Запорізьким національним університетом спільно з Міністерством освіти і науки України.

Акцентується увага на інституційних і методичних засадах діяльності аспірантури, питаннях присудження наукових ступенів. Здійснюється аналіз європейського досвіду підготовки PhD, розкриваються зміст та особливості освітньо-наукових програм підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти. Порушуються проблеми академічної доброчесності, академічної мобільності та публікаційної активності у науковому середовищі.

Містяться рекомендації щодо вдосконалення нормативної бази з питань підготовки та атестації кадрів вищої кваліфікації в Україні.

Клопота Є.А., Бондаренко В. Г. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ОСІБ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ В УМОВАХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	60
Коломоєць Т.О. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ПІДГОТОВКИ ТА АТЕСТАЦІЇ НАУКОВИХ КАДРІВ Й ОСНОВНІ ПРІОРИТЕТИ ЙОГО ЗАПОЗИЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	64
Сірінюк-Долгарьова К. Г. ВТІЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ І ЗАГАЛЬНОСВІТОВИХ СТАНДАРТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ДОСЛІДНИЦЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ.....	67
Борова Т.А. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЗАСТОСУВАННЯ ДОКТОРСЬКИХ ПРОГРАМ НА ОСНОВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ	71
Омельченко А.В. НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ СТАДІЇ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	74
Веселова Л.Ю. ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ У ПЕРІОД РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ	76
Радейко Р.І. БЛОГИ ЯК ФОРМА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ НАУКИ І КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ВЧЕНИМИ	78
Гура О.І., Меньяло В.І., Коваленко Н.М., Воронова Н.В. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ АСПІРАНТІВ І СТУДЕНТІВ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАПОРІЗЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.....	82
Субботін С.О. ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МОЛОДИХ УЧЕНИХ: ДОСВІД МІЖНАРОДНОГО ПРОЕКТУ TEMPUS CERES	88
Никифоров В.В., Троцько О.В. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ФАХОВИХ ВИДАНЬ У МІЖНАРОДНОМУ ПУБЛІКАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ	92
Сарабєєв В.Л. ЯК ВИБРАТИ ЖУРНАЛ ДЛЯ ПУБЛІКАЦІЇ НАУКОВОЇ СТАТТІ У РЕЙТИНГОВИХ ВИДАННЯХ?	96
Поварова Н.М., Лівенцова О.О., Ольшевська О.В., Кордзая Н.Р. ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАСОБІВ НАУКОМЕТРІЇ В ПРОЦЕС НАВЧАННЯ АСПІРАНТІВ ОДЕСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	99

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЗАСТОСУВАННЯ ДОКТОРСЬКИХ ПРОГРАМ НА ОСНОВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Борова Т.А.,

*Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця*

Входження України у європейський простір надає широкі можливості з удосконалення багатьох сфер людської діяльності, зокрема освітньої. Важливим кроком у цьому напрямі можна вважати перехід української освіти на європейські стандарти. Багато що зроблено у вищій школі на рівнях бакалавріату та магістратури, які є основними у підготовки кваліфікованих фахівців з вищою освітою. Проте залишається невирішеними питання з підготовки кадрів вищої кваліфікації, що уможливить більш прискорену розбудову української економіки. Підготовка кадрів вищої кваліфікації має також будуватися на європейських підходах та принципах.

Основні принципи розвитку докторських програм у європейському просторі у межах Болонського процесу були розглянуті у Зальцбурзі (2005 р.) й удосконалені та адаптовані під сучасні вимоги суспільства у 2010 році [1].

Розглянемо ці принципи під кутом їх впровадження в українських реаліях розбудови докторських програм.

В основу першого Зальцбурського принципу покладена ідея щодо запровадження основної мети докторської освіти: розвивати дослідницьке мислення, навчати гнучкості думки, креативності та розумової автономності шляхом проведення оригінальних досліджень. Аспіранта необхідно «вживити» в дослідницьке середовище університету на партнерській основі. Це вимагає від університету розроблення стратегії з докторської освіти, яка ґрунтувалася б на дослідницьких можливостях університету, критичної маси, диверсифікації та здатності створювати креативне середовище для активного залучення аспірантів до проведення наукових досліджень. Тому природно, що на цьому етапі необхідно використовувати методики та технології, які відмінні від перших двох циклів вищої освіти.

Також невід'ємною частиною побудови докторської освіти європейського рівня є її структурування таким чином, щоб надати можливостей аспіранту для професійного розвитку, так і саморозвитку, а також академічної та дослідницької мобільності. Структурування докторських програм повинно дотримуватися одного з важливих принципів різноманітності докторських програм, які можуть бути спільними (об'єднаними), що

мають бути підкріплені якісними практичними втіленнями.

Серед основних принципів діяльності докторських програм, які ведуть до успіху аспірантів, є критична маса та критична диверсифікація, працевлаштування, керівництво дослідною роботою, визначення результатів навчання, кар'єрне зростання, необхідна кількість кредитів, забезпечення якістю надання послуг та інтернаціоналізація.

З огляду на зауважене вище, можна зазначити, що принцип досягнення критичної маси відповідає шостому Зальцбурзькому принципу, який містить ідею, що докторські програми повинні шукати шляхи для досягнення критичної маси і залучати різні типи інноваційних практик, що введені в університетах Європи із залученням до міжнародної, внутрішньо національної та регіональної співпраці між університетами. Критична маса у новому розумінні означає не стільки збільшення кількості досліджень, а більше підвищення якості їх проведення та оприлюднення результатів.

У докторській програмі повинен бути закладений принцип стратегії працевлаштування аспірантів. Згідно з четвертим Зальцбурзьким принципом наукові дослідники-початківці мають розглядатися як професіонали, що здійснюють важливий внесок у процес створення нових знань. Вищому навчальному закладу необхідно розробити критерії для кандидатів, які вступають на докторську програму.

Наукове керівництво повинно бути колективним зусиллям наукового керівника, дослідницької команди, інституції тощо, ступінь відповідальності яких викладена у письмовій формі. П'ятий Зальцбурзький принцип ґрунтується на тому, що наукове керівництво та оцінювання результатів дослідної роботи має базуватися на прозорій угоді про взаємну відповідальність між докторантом, керівником та інституцією.

Основним результатом навчання на докторській програмі можна вважати отримання фахівця, молодого науковця з його науковими здобутками, що є вкладом у суспільство шляхом отримання знань, вмінь та компетентності з певної дисципліни або напряму діяльності через проведення наукового дослідження та навчання у докторантурі. Кар'єрне зростання аспіранта повинно бути одним з напрямів роботи докторської програми. Навчальний план повинен містити дисципліну з розвитку універсальних навичок аспірантів, де провідними є такі напрями: кар'єрне зростання, етичні норми щодо написання наукових робіт, інформаційна грамотність, вміння проводити дослідження тощо. Застосування кредитної системи навчання є доцільним, але повинно враховувати міжінституціональні програми навчання та індивідуальний підхід до кожного аспіранта у наборі кредитів за докторською програмою.

Забезпечення якості навчання на докторській програмі може бути забезпечена за рахунок «review» наукових доробок аспірантів, а також необхідно застосовувати критеріальний підхід в оцінюванні роботи аспірантів та докторської програми зокрема. Для цього необхідно визначити критерії, за якими можна буде оцінити наукові здобутки аспірантів та програми, яку він/вона закінчили. Пріоритетними стануть ті показники, які є стратегічними та важливими для інституції, в якій відкрита ця докторська програма.

Нині одним із пріоритетних стратегій розвитку сучасного університету є інтернаціоналізація, яка забезпечує їх мобільність, яка допомагає у пошуках шляхів для того, щоб пропонувати географічну, міждисциплінарну мобільність та міжнародну співпрацю в межах інтегрованої кооперації між університетами та іншими партнерами (дев'ятий принцип). Вибір одного з напрямів інтернаціоналізації повинен корелюватися з дослідженням аспіранта, напрямом роботи інституції та індивідуальними потребами молодого дослідника.

Зазначені вище принципи, які ґрунтуються на попередніх Зальцбурзьких відносяться більше до тих, дотримання яких не мають як такого фінансового підґрунтя. Останній десятий принцип міститься на забезпеченні необхідного відповідного та стабільного фінансування, що дасть змогу розвитку якісних докторських програм та успішного випуску докторантів. До інших труднощів, з якими стикаються вищі, можна віднести автономність. Застосування цього принципу є невід'ємною складовою розвитку докторських програм зокрема, на рівні інтернаціоналізації, де мобільність аспірантів є головним фактором підготовки якісних фахівців європейського рівня. Також ще одним факторів ризику щодо підготовки фахівців третього циклу є інституційне визначення критеріїв забезпечення якості аспірантів, яке може не повною мірою охопити оцінювання роботи молодих науковців, їх керівників та інституції зокрема. Державні та міжнародні регуляторні інструменти повинні відслідковувати цей процес. Усі стейкхолдери, які зацікавлені у підготовці фахівців вищої категорії повинні об'єднати свої зусилля для отримання кращих результатів.

Таким чином, дотримання цих принципів надасть можливість розвитку українських докторських програм, які повинні відповідати сучасним вимогам не тільки в Україні, а бути конкурентоздатними на європейському просторі.

Література

Salzburg II recommendations. European Universities achievements since 2005 in implementing the Salzburg principles.